

TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI

BIG
DATA

RAQAMLI IQTISODIYOT
VA AXBOROT
TEXNOLOGIYALARI

2022

ELEKTRON ILMIY JURNALI MAXSUS SON/2

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ВА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ DIGITAL ECONOMY AND INFORMATION TECHNOLOGY

Илмий электрон журнал | Scientific electronic journal

МУАССИС | FOUNDER

Тошкент давлат иқтисодиёт университети
Tashkent State University of Economics

ТАҲРИР КЕНГАШИ РАИСИ | CHAIRMAN OF THE EDITORIAL BOARD

Шарипов Конгратбой Аvezимбетович – т.ф.д., профессор
Sharipov Kongratboy Avezimbetovich – doctor of technical sciences, professor

БОШ МУҲАРРИР | EDITOR-IN-CHIEF

Абдуллаев Мунис Курбонovich – и.ф.ф.д. (PhD), доцент
Abdullayev Munis Kurbonovich – PhD, docent

БОШ МУҲАРРИР ЎРИНБОСАРИ | DEPUTY CHIEF EDITOR

Вафоев Бобуржон Расулович – и.ф.н., доцент
Vafoev Boburjon Rasulovich – PhD, docent

МАСЪУЛ КОТИБ | EXECUTIVE SECRETARY

Л.А. Аблазов | Ablazov L.A.

ВЕБ-АДМИНИСТРАТОР | WEBMASTERS:

Н.Я. Нурсаидов, А.Ш. Махмудов | Nursaidov N.Ya., Makhmudov A.Sh.

ТАҲРИРИЯТ АЪЗОЛАРИ | EDITORIAL BOARD

С.С. Гулямов – и.ф.д., академик.
Б.А. Бегалов – и.ф.д., профессор.
М.П. Эшов – и.ф.д., профессор.
О.Қ. Абдурахмонов – и.ф.д., доцент.
К.Б. Ахмеджанов – и.ф.д., профессор.
И.М. Алимардонов – и.ф.д., доцент.
Р. Салиходжаев – и.ф.ф.д. (PhD).
Проф. Холназар Амонов (Чехия).
Проф. Ҳамид Эргашев (Англия).
Проф. Карина Татек Банетти (Чехия).
Проф. Одиложон Абдураззаков
(Германия).
Проф. Эко Шри Маргианти
(Индонезия).
Проф. Дмитрий Назаров (Россия).
Проф. Н.М. Сурнина (Россия).
Проф. Марк Розенбаум (АҚШ).
PhD. Абдул-Рашид (Афғонистон).

PhD. Аҳмед Мохамед Азиз Исмоил
(Миср)
PhD. Бекзод Саидов – (АҚШ).
А.А. Исмаилов – и.ф.д., профессор.
И.Е. Жуковская – и.ф.д. (DSc),
профессор.
Т.С. Кучкоров – и.ф.д. (DSc),
профессор.
Р.А. Дадабаева – и.ф.н., доцент.
Ш.И. Хашимходжаев – и.ф.н., доцент.
А.А. Абидов – т.ф.н., доцент.
И.М. Абдуллаева – и.ф.н., доцент.
Н.Б. Абдусаломова – и.ф.д. (DSc),
профессор.
Р.Х. Насимов – т.ф.н., доцент.
А.Б. Бобожонов – и.ф.ф.д. (PhD).
С.О. Хомидов – и.ф.ф.д. (PhD).
Ш.С. Егамбердиев – и.ф.ф.д. (PhD).

МУНДАРИЖА

Шарипов Конгратбой Авезимбетович, Каримова Ширин Зоҳид қизи ЭЛЕКТРОН ТИЖОРАТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ	6
Eshov Mansur Po‘latovich, Abdullayev Munis Kurbonovich, Rizayeva Farangiz Xoldorovna BLOCKCHAIN TECHNOLOGIYALARINING OLIY TA'LIM TIZIMIDA QO'LLASH AFZALLIKLARI	11
Абдурахмонова Гулнора Қаландаровна, Зарипов Баҳодир Бобомурод ўғли ТИЗИМЛИ ЁНДАШУВ АСОСИДА БУЛУТЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ХИЗМАТЛАРИНИ ТАНЛАШ БЎЙИЧА ҚАРОРЛАРНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ МЕТОДОЛОГИЯСИ	19
Yuldashev Maqsudjon Abdullayevich, Maxmudov Abbas Sherali o'g'li, Homidov Hamdam Hasan o'g'li IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TECHNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI	26
Акбаров Нодир Гафурович, Вафоев Бобуржон Расулович, Юсуфжанов Нурмухаммад Жаҳонгир ўғли СПОРТ МАРКЕТИНГИНИНГ ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ	33
Abduvohidov Abdumalik Mahkamovich, Parpieva Rano Abdurasulovna FOREIGN EXPERIENCE IN ORGANIZING REMOTE BANKING SERVICE	39
Abdulakhatov Muzaffar Mashrabjon ugli, Jaloliddinova Madina Sirojiddin kizi THE MAIN IMPACTS OF DIGITAL TRANSFORMATION ON SMALL TO MEDIUM-SIZED BUSINESS ENTERPRISES	43
Абдуллаев Мунис Курбонovich, Абдурахмонова Барно РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ТАЖРИБАСИ	48
Абидов Абдужаббор Абдухамидович ДИАГНОСТИКА СОСТОЯНИЯ И ВОССТАНОВЛЕНИЯ РАБОТОСПОСОБНОСТИ СИСТЕМ РЕАЛЬНОГО ВРЕМЕНИ	54
Алимов Раимжон Хақимович, Шамсиева Ф.М. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИГА КИРИТИЛАЁТГАН ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ МЕВА- САБЗАВОТ ЕТИШТИРИШГА ТАЪСИРИНИ МОДЕЛЛАШТИРИШ ВА ПРОГНОЗЛАШ	59
Амиров Лочинбек Файзуллаевич, Аскарова Мавлуда Турабовна СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	65
Ахунова Маърифат Хақимовна ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОННИНГ РАҚАМЛАШУВИ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР	74
Ashurov Zufar Abdulloevich, Butikov Igor Leonidovich MULTIPLE LISTING SERVICE – A DIGITAL TECHNOLOGY FOR REAL ESTATE MARKET OF UZBEKISTAN	78
Бекмуродов Н.Х. ИНСОН РЕСУРЛАРИНИ СТРАТЕГИК БОШҚАРИШДА ЗАМОНАВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА УЛАРНИ ТАТБИҚ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ	82

Davletova Durдона, Buranova Jazira DIGITAL ECONOMY: INFLUENCE IN ECONOMY DURING THE PANDEMIC	86
Дадабаева Раъно Акромовна ФОРМИРОВАНИЕ СТРАТЕГИИ ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ..	91
Jamalova Gulnora Gulomovna, Aymatova Farida Khurazovna DIGITAL ECONOMY AS A NEW PERIOD OF GLOBALIZATION	94
Жахонгиров Илимдоржон Жахонгиржон ўғли МАМЛАКАТИМИЗДА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ МУАССАСАЛАРИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ ТИЗИМИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	100
Zhukovskaya Irina Evgenievna, Khashimkhodzhaev Sharafutdin Ishankhodzhaevich THE MAIN DIRECTIONS FOR IMPROVING THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION	109
Зарипова Мукадас Джумаёзовна ПРОФЕССОР-ЎҚИТУВЧИЛАР ТАРКИБИ СИФАТИНИ БАҲОЛАШ КўРСАТКИЧЛАРИ ВАЗН КОЭФФИЦИЕНТЛАРИНИ АНИҚЛАШДА ЭКСПЕРТ СЎРОВ УСУЛИДАН ФОЙДАЛАНИШ	114
Karimova Shirin Zohid qizi ELEKTRON TIJORAT DO‘KONLARIDA 3D TEXNOLOGIYALARINI QO‘LLASH	125
Касимов Азамат Абдукаримович САНОАТ 4.0 НИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА УНИНГ ИҚТИСОДИЁТНИ РАҚАМЛАШТИРИШДАГИ ЎРНИ	129
Қодиров Фаррух Эргаш ўғли, Мухитдинов Х.С. АҲОЛИГА ТИББИЙ ХИЗМАТ КўРСАТИШДАН ОЛИНГАН ДАРОМАД ВА ХАРАЖАТЛАРНИ БИЗНЕС ИННОВАЦИОН МОДЕЛИ	136
Кулматова Сайёра Сафаровна, Рихсимбаев Одилжон Кабилджанович ВОПРОСЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ МАШИННО-ТРАКТОРНЫХ ПАРКОВ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ	142
Kuchkarov Tahir Safarovich, Sultanov Ruslan Rustamovich RESEARCH AND DESIGN STRUCTURE AND FORMAL MODEL OF INFORMATION SYSTEM FOR MANAGING EDUCATIONAL SYSTEM AND E-CONTENT DESIGN BASED ON ELEMENTS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE	147
Мирзакаримова Муhabбатхон Махмуд қизи БАРКАМОЛ АВЛОД БОЛАЛАР МАКТАБЛАРИ ТИЗИМИ УЧУН МУЛЬТИМЕДИАЛИ МАСОФАВИЙ ТАЪЛИМ ПЛАТФОРМАСИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШ	156
Назаров Дмитрий Михайлович, Шкрадюк А.Д. ТЕХНОЛОГИЯ OSINT: ОБЗОР СЕРВИСОВ С ОТКРЫТЫМ ИСХОДНЫМ КОДОМ	167
Nuraliev Faxriddin Murodillaevich, Giyosov Ulugbek Eshpulatovich, Ibodullaev Sardor Narsiddin o‘g‘li TA'LIMNING VIRTUAL OLAMDAGI KO‘RINISHI UCHUN 3D OBEKTLARNI JOYLASHTIRISH VA FOYDALANISH USULLARI	172

Nursaidov Nurmukhammad Yashnar ugli USING MOBILE DEVICES FOR LANGUAGE LEARNING	177
Olimov Maksudjon Komiljon ugli SPECIFIC CHARACTERISTICS OF MODERNIZATION OF INDUSTRIAL PRODUCTION BRANCHES AND IMPLEMENTATION OF “INDUSTRY 4.0” CONCEPT .	183
Ортиков У.А. СУЩНОСТЬ И НЕОБХОДИМОСТЬ ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ	188
Отажанов Умид Абдуллаевич, Нуруллаева Шахноза Тохтасиновна, Сайдуллаева Саодат, Исакова Наима ЎУДУДЛАРИНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ САЛОҲИЯТИНИ ЗАМОНАВИЙ БАҲОЛАШ УСУЛИНИ ТАДБИҚИ	193
Паязов Мурод Максудович ХИЗМАТЛАР СОҲАСИНИ РАҚАМЛИ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР	201
Пилипенко Елена Федоровна, Белалова Гузаль Анваровна ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ	207
Рўзиева Дилобар Исомжоновна РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА КИЧИК БИЗНЕС СУБЪЕКТЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	214
Сабиров Ойбек Шавкатбекович, Эргашова Наргиза Бобохоновна ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК МАҲСУЛОТЛАРИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ	219
Саидназаров Фирдавс Абдуллоевич КОРХОНАЛАРДА УЗОҚ МУДДАТЛИ МОЛИЯВИЙ СТРАТЕГИЯНИНГ АМАЛИЙ- УСЛУБИЙ АСОСЛАРИ (Ўзбекгидроэнерго АЖ мисолида)	227
Салайев Расул Шавкатович ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА РАҚАМЛИ АКТИВЛАР МУОМАЛАСИНИНГ КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВЛАРИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	237
Темиров Абдулазиз Алимжанович АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТЛАРИ ФАОЛИЯТИГА РАҚАМЛИ БОШҚАРУВНИ ЖОРИЙ ЭТИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	249
Тўхсанов Қудратилло Нозимович ПАНДЕМИЯДАН КЕЙИНГИ ДАВРДА РАҚАМЛИ МОЛИЯЛАШТИРИШНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ ИМКОНИЯТЛАРИ	254
Файзиева Муяссарзода Ханчаровна РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ЎЗБЕКИСТОНДАГИ ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ ФАОЛИЯТИГА ТАЪСИРИНИ БАҲОЛАШ	259
Файзуллаева Нилуфар Садуллаевна ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИИ И РАЗВИТИЕ ОБРАЗОВАНИЯ	268
Хашимова Дилёра Пахритдиновна, Мирзиёдова Гульнозахон Аюбхон кизи ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГА ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОЦЕССА ПРОДВИЖЕНИЯ ТОВАРОВ ТОРГОВОГО ПРЕДПРИЯТИЯ	272

Хидиров Темур Қахрамон ўғли СУТНИ ҚАЙТА ИШЛАШ КОРХОНАЛАРИНИ РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА КЛАСТЕР ТИЗИМИ АСОСИДА РИВОЖЛАНТИРИШ	278
Xodjayeva Mavlyuda Sabirovna, Saydakhmedova Barno Batirovna TA'LIMDA RAQAMLI TECHNOLOGIYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING AHAMIYATI	285
Хужакулов Хаитмурат Джавлиевич, Аюбджанов Аббас Хасилович ЎЗБЕКИСТОНДА ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИ РИВОЖЛАНИШИНИ СТАТИСТИК БАҲОЛАШДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ	293
Хакимова Муҳаббат Файзиевна, Тўрабеков Фарход Санакулович ЭЛЕКТРОН ТАЪЛИМ МУҲИТИДА АРАЛАШ ЎҚИТИШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	300
Shermuhamedov Abbos Toirovich, Ablazov Lazizbek Abdigosimovich OLIY TA'LIMDA BULUT TECHNOLOGIYALARINING IMKONIYATLARI	306
Shoaxmedova Nozima Hayrullayevna, Abdullaeva Iroda Maxmudjanovna, Mannanova Shaxida Gaybullayena, Yusupova Dilbar Mirabidovna SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA SOXTA KONTENTLARNI ANIQLASH USULLARI ..	311
Юлдашев Абдухаким Абдукаримович КИЧИК ЁҒ-МОЙ КОРХОНАЛАРИДА ТАЪМИНОТ ЗАНЖИРИНИ БОШҚАРИШДА РАҚАМЛИ ЛОГИСТИК ЭКОТИЗИМЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИ САМАРАДОРЛИГИ	317
Yuldasheva Nilufar Abduvakhidovna THE CONCEPT OF THE STRATEGY OF INNOVATIVE AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN THE DIGITAL ECONOMY	322
Юлдошев Улугбек Аскар ўғли РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ СОҲАСИДА ДАВЛАТ-ХУСУСИЙ ШЕРИКЛИК	327
Юсупов Муҳиддин Соатович УКРЕПЛЕНИЕ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПУТЕМ РАЗВИТИЯ ЦИФРОВОГО И УМНОГО СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ	334
Юсупов Мансур Махаммаджон угли, Шоахмедова Нозима Хайруллаевна АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ КИБЕРБЕЗОПАСНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	345
Якубов Максадхон Султаниязович, Шарифжанова Нилуфар Муратжановна МЕХАНИЗМЫ РЕАЛИЗАЦИИ МЕТОДОЛОГИИ УПРАВЛЕНИЯ В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ РАЗРАБОТЧИКОВ ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ	352
Асадов Жасур Абдужабборович РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА АҲОЛИНИНГ МОЛИЯВИЙ САВОДХОНЛИГИНИ ОШИРИШГА ОИД ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА	361
Homidov Hamdam Hasan o'g'li, Vafoyev Boburjon Rasulovich, Maxmudov Abbos Sherali o'g'li SUN'IY INTELLEKT TECHNOLOGIYALARINI QISHLOQ XO'JALIGI FAOLIYATIDA TADBIQI	367
Norboeva Nafisa Erkinovna EFFICIENT USE OF CLOUD TECHNOLOGIES IN THE ACTIVITIES OF ENTERPRISES AND ORGANIZATIONS	372

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ТАЖРИБАСИ

Абдуллаев Мунис Курбонович

ТДИУ Рақамли иқтисодиёт ва ахборот технологиялари кафедраси мудир, и.ф.ф.д. (PhD),
доцент

m.abdullayev@tsue.uz

Абдурахмонова Барно

ТДИУ магистранти

Аннотация

Бугунги кунда аксарият ривожланган мамлакатларда рақамли иқтисодиётни яратиш ва уни янада ривожлантириш парадигмалари сезиларли даражада фарқланади. Жаҳон иқтисодиётида рақамли иқтисодий тизим иқтисодиётнинг ажралмас қисми сифатида мамлакат томонидан мунтазам равишда қўллаб-қувватланади. Ўзбекистонда рақамли иқтисодиёт яли ички маҳсулотда инновациялар улушини ошириш, рақобатбардош сифатли маҳсулотлар ишлаб чиқариш ва давлат хизматлари сифатини оширишнинг муҳим омили ҳисобланади. Демак, хорижий давлатлар иқтисодиётининг турли тармоқларида рақамли тизимларни жорий этишни ўрганиш Ўзбекистон иқтисодиётида долзарб ҳисобланади. Ушбу мақолада жаҳон иқтисодиётида рақамлаштириш юқори бўлган мамлакатларнинг рақамли иқтисодиётдаги тенденциялари келтирилган.

Калитли сўзлар

рақамли иқтисодиёт, рақамли тизим, инновация, хорижий тажриба, саноат инқилоби, стратегия

Кириш

Иқтисодиёт ва технологик ривожланишнинг янги босқичи сифатида намоён бўлаётган рақамли инқилоб инсониятнинг ҳаётини шиддат билан ўзгартириб кенг имкониятлар яратиш билан биргаликда, халқаро рақобат майдонида янада кескинлашув даврини бошлаб берди. Буни биз, COVID-19 даврида бутун жаҳонда фойдаланилган рақамли платформалар, бизнес моделлар, таълим платформалари ва бошқаларда бевосита гувоҳи ҳам бўлдик.

Рақамли иқтисодиёт турлича қарашларда турлича намоён бўлиши мумкин. Биринчидан, “рақамли иқтисодиёт бу – нолдан яратилиши лозим бўлган бошқача бир иқтисодиёт эмас, бу янги технологиялар, платформалар ва бизнес моделлари яратиш, уларни кундалик ҳаётга жорий этиш орқали мавжуд иқтисодиётни янгича тизимга ўтказиш демакдир” [1]. Иккинчидан, рақамли иқтисодиёт бу ривожланишнинг замонавий босқичи ҳисобланиб, у ижодий меҳнат ва ахборотларнинг устувор ўрни билан тавсифланади. Учинчидан, рақамли иқтисодиёт бу ўзига хос тушунча бўлиб, унинг ўрганиш объекти ахборотлашган жамиятдир.

Шу ўринда алоҳида таъкидлаш керакки, мамлакатимиз раҳбари томонидан 2022 йил 14 апрелда ўтказилган видеоселектор йиғилишида “икки ой муддатда хорижлик мутахассисларни жалб қилган ҳолда амалий лойиҳалар орқали минг нафар ёшнинг ИТ паркларда малакасини ошириш тизимини йўлга қўйиш, йил бошидан хориждан келган уч мингга яқин мутахассислари имкониятидан фойдаланиш” топшириқлари берилди. Бу бежизга эмас, яъни биз бугунги кунда ушбу соҳани ривожлантириш йўлида эканмиз, албатта хорижий тажриба жуда ҳам муҳим саналади. Шундай экан рақамли иқтисодиёти ривожланган хорижий мамлакатлар томонидан ушбу йўналиш бўйича амалга оширилган ишларни таҳлил қилиш ва кераклиларини республикамиз тармоқ ва соҳаларига жорий этиш бугунги куннинг долзарб вазифаларидан бири ҳисобланади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили

Рақамли иқтисодиётга таъриф, уни ривожлантириш, барча технологияларини иқтисодиётнинг тармоқ ва соҳаларига самарали жорий, ушбу йўналишда кадрлар тайёрлаш каби йўналишларда бугунги кунга қадар қатор илмий тадқиқот ишлари олиб борилган.

Жумладан, Массачусет университети профессори Николас Негропonte “Рақамли иқтисодиёт” тушунчасини 1990-йилларда ихтиро қилган. Шундан сўнг кўп иқтисодчилар бу тушунчага турли хил таърифлар беришган [2].

Тадқиқотчи Д.Жўраева томонидан рақамли иқтисодиётга ўтиш жараёни қуйидагича баён этилган: “Дунёдаги нуфузли ташкилотлар томонидан олиб борилган таҳлиллар натижаларига кўра, рақамли иқтисодиёт ЯИМни камида 30 фоизга ўстириш, шунинг баробарида, хуфиёна иқтисодиётга барҳам бериш ҳамда коррупцияни кескин камайтириш имконини берар экан. Кўриниб турибдики, мазкур соҳа юртимизда барча соҳа ва тармоқнинг юксак ривожига жиддий туртки бўлади. Шу ўринда алоҳида таъкидлаш жоиз, рақамли иқтисодиёт коррупция ва “яширин иқтисодиёт”нинг асосий қушандасидир. Давлатнинг рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йўлини танлаганлиги ахборот технологиялари соҳасида ва умуман, электрон ҳужжатлар айланмасида янги йўналишлар очиб беради” [3].

Тадқиқотчилар П.Хашимов, З.Фахриддиновалар томонидан рақамли иқтисодиётни ривожлантиришнинг имкониятлари, афзалликлари ҳамда камчиликларига таъриф берилган бўлиб, ушбу соҳанинг дунёни ривожланган мамлакатлари миқёсида тарихий ривожланиш босқичлари ўрганилган. Шунингдек, улар томонидан Ўзбекистонда рақамли иқтисодиётнинг ривожланганлик даражаси таҳлил қилинган ҳамда ривожланган мамлакатлар тажрибаси асосида бу соҳани янада ривожлантириш, мавжуд камчиликларни бартараф этиш йўллари баён қилинган [4].

Рақамли иқтисодиётнинг илмий-услубий жиҳатлари, унинг шакллари ва омиллари таъсири М. Кастельс (Кастельс М. 2004), Б.Н. Паньшин (Паньшин Б. 2016), А.И. Соколов (Соколов. И. 2018), А.А. Кунцман (Кунцман А. 2016) ва бошқа кўплаб хорижий олимлар томонидан ўрганилган. Кастельснинг сўзларига кўра, рақамли иқтисодиёт ахборот иқтисодиётининг иккинчи босқичи бўлиб, унинг таърифи 2016 йилдан бери Жаҳон банкининг рақамли иқтисодиёт таърифи сифатида қўлланилади. Таъриф қуйидагича: “Рақамли иқтисодиёт - бу ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланишга асосланган иқтисодий, ижтимоий ва маданий муносабатлар тизими” ва “Рақамли иқтисодиёт - жадал иқтисодий ривожланишнинг янги парадигмаси” деган хулосага келади [5].

М.Л. Калужскийнинг фикрича: “Рақамли иқтисодиёт - бу интернетдаги иқтисодий фаолиятнинг алоқа муҳити, шунингдек, шакллари, усуллари, воситалари ва натижаларидир”.

Томас Мезенбург томонидан ўтказилган тадқиқотга кўра, рақамли иқтисодиёт концепциясининг учта асосий компоненти мавжуд:

- инфратузилмани қўллаб-қувватлаш;
- электрон бизнес;
- электрон тижорат.

Б.Н. Паньшиннинг таъкидлашича, рақамли иқтисодиёт тармоқ хизматларига асосланган. Шу билан бирга, у рақамли иқтисодиёт элементларини ажратиш мумкин бўлган соҳаларга ишора қилади: “Иқтисодиётнинг рақамли сегменти кенгайишининг асосий сабаби – ривожланган мамлакатларда миллий ЯИМ 70 фоиздан ортигини ташкил етувчи транзакция секторининг ўсиши. Бу секторга қуйидагилар қиради: давлат бошқаруви, консалтинг ва ахборот хизматлари, молия, улгуржи ва чакана савдо, шунингдек, турли коммунал, шахсий ва ижтимоий хизматлар кўрсатиш» [6].

Александр Кунцман рақамли иқтисодиётни “моддий маҳсулотлар ва хизматларни ишлаб чиқаришда ресурсларни аниқлаш, шунингдек, сақлаш, қайта ишлаш ва ахборотни узатиш учун рақамли технологиялардан фаол фойдаланиш сифатида ахборот ва билимларнинг устувор роли билан тавсифланган замонавий иқтисодиёт тури” деб таърифлайди [7].

Ривожланган мамлакатларда рақамли тизимлар халқ хўжалигининг турли соҳа ва тармоқларида кенг қўлланилганлиги сабабли бу мавзу иқтисодчи олимлар, технологлар, ахборот-коммуникация соҳаси мутахассиси бўлган олимлар томонидан кенг тадқиқ этилган. Шунинг учун ҳам ушбу мавзу бўйича сон-саноксиз нашрлар ва илмий мақолалар мавжуд.

Демак, юқоридаги таҳлилларга асосланадиган бўлсак, рақамли иқтисодиётни ҳар бир соҳа ва тармоққа хорижий тажрибани ўрганиш асосида жорий қилиш

Деярли барча инсонлар рақамли иқтисодиёт деганда, фақатгина Blockchain технологиясини ва улардан халқаро молия бозорларида фойдаланиш масалалари, криптовалюталарни тушунишади. Албатта, Blockchain технологияси, криптовалюталар ҳам рақамли иқтисодиётнинг бир бўлаги, аммо “Рақамли иқтисодиёт” деганда, рақамли коммуникациялар, АТ ёрдамида олиб бориладиган иқтисодиёт тушунилади. Бунда, яширин иқтисодиётга барҳам бериш воситаси сифатида ҳам қараш мумкин. Чунки биринчидан, барча операциялар электрон рўйхатдан ўтилишига, иккинчидан шаффоф бўлишига

эришилади. Қолаверса, ишлаб чиқаришда янги ахборот технологиялар қўлланилиши туфайли маҳсулот ва хизматларнинг таннархи пасаяди.

Тўртинчи саноат инқилоби (Саноат 4.0) – бу буюмлар ва хизматларни глобал саноат тармоғига қўшилиш истикболи билан бир корхона чегарасидан ташқарига чиқадиган, ташқи муҳит билан доимий ўзаро таъсирда реал вақт режимида интеллектуал тизимлар томонидан бошқариладиган тўлиқ автоматлаштирилган рақамли ишлаб чиқаришдир.

Саноат 4.0 компонентларига қуйидагилар киради: буюмлар интернет элементи; сунъий интеллект ва робототехника; булутли ҳисоблаш; Big Data; қўшимчалар ишлаб чиқариш; киберхавфсизлик; интеграция тизими; моделлаштириш; кенгайтирилган ҳақиқат.

Ушбу элементларнинг кўпчилиги амалиётда узоқ вақт давомида муваффақиятли қўлланилмоқда, аммо айнан уларнинг ягона яхлит тизимга бирлашиши “Саноат 4.0” концепциясини ишлаб чиқиш ва ишлаб чиқариш самарадорлигининг янги даражасини ва қўшимча даромадларни таъминлаш, рақамли технологиялардан фойдаланиш, етказиб берувчилар ва ҳамкорлар тармоғини шакллантириш, шунингдек, инновацион бизнес моделларини жорий этиш имконини беради.

Илмий ва инновацион фаолиятни ривожлантириш, интеллектуал фаолият натижаларини ҳимоя қилишга қаратилган Жаҳон иқтисодий форумининг Глобал рақобатбардошлик индексида [8] ва Глобал инновация индексида Ўзбекистоннинг ўрнини яхшилаш чора-тадбирлари, мамлакат ялпи ички маҳсулоти сифатида ахборот коммуникация технологиялари секторининг улушини ошириш, буларнинг барчаси юқори даражадаги хавфсизликка эга рақамли тизимни яратишни тақозо этади [9].

Глобал рақамли тизимларни ривожлантиришда, биринчи навбатда, давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари зарур ахборот тизимлари ва ресурсларини, дастурий таъминот ва электрон хизматларни жорий этган ҳолда рақамли иқтисодиётни, ахборот технологиялари бозорини, шу жумладан технологияни йўлга қўйиш орқали давлат-хусусий шериклик асосидаги истироҳат боғлари ва коворкинг марказлари, хорижий инвестицияларни жалб этиш учун қулай шарт-шароитлар яратиш, замонавий телекоммуникация инфратузилмаси, телекоммуникация технологиялари ва тармоқларини ривожлантириш, илғор телекоммуникация хизматларини ривожлантиришни мувофиқлаштириш, аҳолига электрон хизматларни жорий этиш орқали рақамли иқтисодиётни такомиллаштириш, маъмурият ва иқтисодиёт, электрон тижорат ва дастурий таъминот бозорини ривожлантириш - техник-иқтисодий ривожлантириш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш, шаҳар ва туманлар инфратузилмасини бошқариш, хусусан, уй-жой коммунал хўжалиги, транспорт логистикаси, хавфсиз ва “ақлли шаҳар” учун “ақлли” тизимларни ишлаб чиқиш, малакали кадрлар тайёрлашни такомиллаштириш долзарб аҳамият касб этмоқда [10].

Хорижий давлатларнинг иқтисодий рақамлаштириш стратегиясини кенг ўрганиш орқали Ўзбекистон иқтисодиётни рақамлаштириш даражасини ҳисоблаш кўрсаткичлари ва усуллари тармоғини ишлаб чиқиш имконини беради.

Тадқиқот методологияси

Тадқиқот жараёнида рақамли тизимларни таҳлил қилиш мақсадида анализ ва синтез, индукция ва дедукция, гуруҳлаш каби усуллардан фойдаланилди. Иқтисодиёт соҳасидаги нуфузли олимларнинг фундаментал ва амалий ишлари дастлабки маълумотларнинг асосий манбалари бўлди.

Таҳлил ва натижалар

Рақамли иқтисодиёти жадал ривожланаётган рақамли мамлакатлар тажрибасига асосланиб, тўрт турдаги воситаларни ажратиш кўрсатиш мумкин:

- “Рақамли ишлаб чиқариш” ресурсларини модернизация қилиш ва унинг рақобатбардошлигини ошириш учун жорий иқтисодий тизимнинг самарасиз зоналарини бартараф этиш. Вазифалар энг кизиқувчан ва қобилиятли ўйинчилар ёрдамида ҳал қилинади;

- “Рақамли сакраш” учун шарт-шароитлар яратилиши – бизнеснинг янги ривожланиши ва замонавий технологияларнинг жадал ривожланиши туфайли катта маълумотлар, сунъий интеллект, нейрон тармоқлар, блок занжири вужудга келади.

- “Рақамлаштириш” давлат билан ҳамкорликнинг барча жараёнлари самарадорлиги ва шаффофлигини оширади, мамлакатда бизнес фаолиятини осонлаштиради, бу эса иқтисодиётга кенг ижобий таъсир кўрсатади.

- “Рақамли қайта инвестициялар”. Дастлабки учта вазифани бажариш натижасида қўшилган қиймат, транзакция харажатларини камайтиради ва соҳалараро сезиларли таъсир кўрсатади.

Ахборот ва коммуникация технологияларини ривожлантириш индекси - Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Халқаро электралоқа иттифоқи томонидан халқаро миқёсда қабул қилинган АКТ

кўрсаткичлари асосида нашр этилган индекс. Бу ахборот жамиятини ўлчаш учун энг муҳим кўрсаткичларни таққослаш учун муҳим воситадир.

Хусусан, Европа Иттифоқининг ушбу индексдаги ўрнини таҳлил қилинса, 2015-йилда бутун Европа Иттифоқи Рақамли иқтисодиёт ва жамият индекси бўйича 0,47 балл тўплаганини кўриш мумкин. Индекс қуйидаги кўрсаткичлар бўйича таҳлил қилинади:

- уланиш;
- инсон капитали;
- фуқароларнинг интернет хизматларидан фойдаланиши;
- рақамли технологиялар ва тадбиркорлик субъектларининг интеграцияси;
- рақамли давлат хизматлари;
- АКТ тадқиқотлари ва ишланмалари.

Европа Иттифоқи сўнги йилларда барча тоифадаги Рақамли Иқтисодиёт ва Жамият индексларини яхшилаган бўлса-да, у алоқа гуруҳида энг юқори кўрсаткичи 0,51 дан 0,55 гача ташкил қилди. Бу, асосан, мобил алоқа қамровининг 58 дан 67 гача кенгайиши ва юқори тезликдаги интернет қамрови улуши 18% дан 22% ошгани ҳисобига содир бўлди. Европа Иттифоқи аҳолисининг рақамли хабардорлик даражаси ҳам 55% дан 59% ошди, бироқ аҳолини рақамли иқтисодиётдан самарали фойдаланиш учун зарур кўникмалар билан таъминлаш бўйича ҳали кўп ишлар қилиниши керак.

Буни қуйидагича кўриш мумкин:

- Европадаги уйларнинг 76% кенг полосали интернетга эга (камида 30 Мбит/с);
- Мобил 2013 йилда мобил Интернетга уланиш 100 кишига 58 абонентдан ошди - 4G мобил хизматлари Европа Иттифоқи аҳолисининг 84% қамраб олди;
- АКТ мутахассислари умумий ишчи кучи 3,5%;
- Европаликларнинг 44% ҳали почта кутиларида фойдаланиш, таҳрирлаш воситалари ёки янги қурилмаларни ўрнатиш каби асосий рақамли кўникмаларга эга эмас;
- Европаликларнинг 79% камида ҳафтасига бир марта Интернетдан фойдаланади. 2017-йилда ўсиш 2016-йилга нисбатан 3% ташкил этди;
- Интернетдан фойдаланувчиларнинг 78% мусиқа тинглайди, кино томоша қилади ва ўйин ўйнайди;
- Европа интернет фойдаланувчиларининг 70% онлайн янгиликларни ўқийди;
- 63% ижтимоий тармоқлардан фойдаланади;
- 66% онлайн трафикни сотиб олади;
- 59% онлайн-банкнингдан фойдаланади;
- 39% қўнғироқ қилиш учун интернетдан фойдаланади;
- Европа бизнесларининг 18% электрон ҳисоб-фактуралар ташкил этади;
- Интернет фойдаланувчиларининг 34% қоғоз нусхаларисиз онлайн тарзда тўлдирган (Information Policy We, 2017) [11].

Европа Комиссияси маълумотларига кўра, ҳозирда бизнеснинг 41% рақамли технологиялардан фойдаланмайди ва компанияларнинг атиги 2% ўз афзалликларини тўлиқ англаб этади. Шунинг учун Европа бизнеслари бизнес учун янги имкониятлар яратишга, “рақамли” бизнес ландшафтини тезлаштиришга, жараёнларни яхшилаш учун янги рақамли технологиялардан фойдаланишни рағбатлантиришга, янги бизнес моделларини яратишга, бизнес таҳлилинини чуқурлаштиришга, ўсиш суръатларини оширишга ва иш ўринларини яратишга ҳаракат қилмоқда. Охирги вазифа ёшларнинг ишсизлик даражасининг юқорилиги билан боғлиқ, айниқса Европа Иттифоқида 20%, Испания ва Грецияда эса 55% дан ортиқ.

Швеция, Финляндия, Нидерландия ва Дания етакчи рақамли иқтисодиётга эга, ундан кейин Люксембург, Ирландия, Буюк Британия, Бельгия ва Эстония. Румыния, Греция ва Италия индексдаги энг паст мамлакатлардир. 2017 йилда барча аъзо давлатлар индекс тузилмасида яхшиланди. Ирландия ва Испанияда энг юқори даражага эришилди. Бошқа томондан, Дания ва Португалияда бироз ўсиш кузатилди [12].

Рақобатбардошлик, тадбиркорлик ва инновацияларни ошириш учун рақамли технологиялардан фойдаланиш зарурлиги “Бизнес 2020” Ҳаракат режасида таъкидланган. Европа Комиссияси рақамли инқилоб томонидан тақдим этилган имкониятлардан фойдаланишни қўллаб-қувватлайди, мавжуд корхоналарнинг инновацион трансформациясини рағбатлантиради ва Европада рақамли бизнесни тарғиб қилади.

“Бизнес 2020” Ҳаракат режаси 2020-йилгача бўлган давр учун сиёсат ва асосий устувор йўналишларни ишлаб чиқиш учун асос бўлиб хизмат қилди. Дастур бешта тоифага бўлинган бўлиб, уларнинг ҳар бири рақамли тадбиркорликка таъсир этувчи асосий омилларни тавсифлайди.

Европа Иттифоқида Франция рақамлаштириш соҳасида етакчилардан бири ҳисобланади. Францияда инфратузилманинг юқори сифати ва стандарти узоқ вақтдан бери анъанага айланган: йўллар, сув қувурлари, коммунал хизматлар ва ҳатто машиналар жойлари. Шу билан бирга, давлат ўз ютуқларида тўхтаб қолмади ва рақамли иқтисодиётни такомиллаштириш мамлакат стратегиясининг муҳим тармоқларидан бирига айланди. Бундан ташқари, бутун мамлакат бўйлаб ахборот хавфсизлигини ривожлантириш, бизнес ёки рақамли маҳсулотлардан шахсий фойдаланишни ёдда тутиш жуда муҳимдир.

Ҳозирги кунда Франция “Cisco Systems, Inc.” билан фаол ҳамкорлик қилмоқда. Компания Франциянинг иқтисодий ўсишини тезлаштиришга, унинг рақобатбардошлигини ва бандлигини оширишга ёрдам беради. “Cisco Systems, Inc.” — йирик компаниялар ва телекоммуникация компаниялари учун тармоқ усқуналарини ишлаб чиқадиган ва сотувчи Америка трансмиллий компанияси. Бу юқори технологияларга ихтисослашган дунёдаги энг йирик компаниялардан бири. Cisco Systems маслаҳатчилари Францияда рақамли технологияларни кенг жорий этишни жадаллаштириш, мамлакат тараққиётини рағбатлантириш ва инновацияларни рағбатлантириш, шунингдек, янги иш ўринларини яратишда ёрдам беради. Шу мақсадда Cisco ҳукуматга таълим ва ахборот хавфсизлиги, инфратузилмани ривожлантириш ва бутун мамлакат бўйлаб ақлли шаҳарлар ва бошқа соҳаларда инновацияларни тарғиб қилишда ёрдам бермоқда.

“Cisco Systems, Inc.” Тармоқ Академияси француз тадбиркорлари мамлакатни рақамлаштиришда иштирок этиш учун зарур бўлган кўникмаларга эга бўлишлари учун келажақда 200000 кишигача муҳим технологиялар бўйича ўқув дастурларини тақдим этади. Бундан ташқари, дастурларни ишлаб чиқишда ёрдам бериш учун инновацион марказлар ташкил этилмоқда.

Рақамли технологиялардан кенгроқ фойдаланишга ўтиш Францияда бандликни ошириш, таълим, ахборот хавфсизлиги, инновациялар ва бизнесни рағбатлантириш орқали мамлакатнинг глобал рақобатбардошлигини оширади. Шунингдек, ялпи ички маҳсулотнинг 1-2% ўсишини таъминлайди [13, 14].

Юқорида таҳлил қилинган мамлакатлар рақамли, тижорат ва етакчилик соҳаларида салоҳиятни ошириш учун барча мавжуд имкониятлардан фойдаланишга интилмоқда. Бундан ташқари, уларнинг ҳар бири рақамлаштириш тарихига боғлиқ бўлган ўзига хос фарқларга эга. Ушбу мамлакатларда рақамли секторни ривожлантириш учун чуқур тадқиқотлар ва ижодкорлик қобилиятлари рақобатбардош устунликка айланди. Бу давлатлар рақамли иқтисодиётни ривожлантиришга интилиб, ўз фуқароларига хавфсиз хизмат кўрсатиш учун рақамли инфратузилмани қурмоқда ва рақамли кўникмаларни шакллантирмоқда.

Хулоса ва тақлифлар

Хорижий давлатларнинг рақамли тизимларни ишлаб чиқиш тажрибасини кузатган ҳолда ҳар бир давлатнинг рақамли тизимларга ўзига хос ёндашуви ва йўналиши мавжудлигини кўриш мумкин.

Таҳлил қилинган хорижий мамлакатлар тажрибасидан келиб чиқиб, Ўзбекистон иқтисодиётни рақамлаштиришни энг аввало таълим тизимидан бошлаш ўринлидир. Ёшларнинг инновацион ғоялари, янги бизнес ғоялари йўлидаги тўсиқларни бартараф этиш ва ушбу соҳадаги стартапларни яратиш зарур. Бў чора тадбирлар бевосита малакали мутахассислар миграциясини олдини олади. Бундан ташқари давлат органларининг, тижорат ва нотижорат ташкилотлар ва жамоатчиликнинг ушбу соҳада ўзаро ҳамкорлигини таъминлаш керак.

Ҳозирги кунда мамлакатимизда хорижий тажрибага таянган ҳолда «Рақамли Ўзбекистон — 2030» стратегиясига мувофиқ иқтисодиёт тармоқлари ва ҳудудларини рақамлаштириш, давлат ахборот тизимлари ва электрон хизматларни жорий этиш, шунингдек, рақамли технологиялардан кенг фойдаланишни таъминлаш бўйича халқ таълими, давлат хизматлари, суд, молия ва банк тизимида комплекс чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Бу ўз навбатида дунё мамлакатлари каби Ўзбекистонда ҳам рақамли иқтисодиёт ривожланаётганини англатади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Б.Махкамов. Рақамли иқтисодиёт – тараққиёт драйвери // Халқ сўзи газетаси, 27.04.2022 йил, № 576-сон.
2. Ria.ru (2017). Digital Economy: How Special Are Failed to End [Electronic Resource]. <https://ria.ru/science/20170616/1496663946.html>

3. Д.Жўраева. Рақамлаштириш – ривожланишнинг муҳим омили // Адолат социал демократик партияси. <https://adolat.uz/news/raqamlashtirish-rivozhlanishning-muhim-omili>
4. П.З. Хашимов, З.Ф.Фахриддинова. Ўзбекистонда рақамли иқтисодиётни ривожлантириш истиқболлари // Иқтисод ва молия журнали. 2020 йил 3 (135) сон. 157-164 бетлар.
5. Кастельс М. (2004). Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе.
6. Паньшин Б. (2016). Цифровая экономика: особенности и тенденции развития // Наука и инновации. Т. 3. № 157. С. 17 — 20.
7. Кунцман, А. А. (2016). Трансформация внутренней и внешней среды бизнеса в условиях цифровой экономики / А. А. Куцман // УЭКС. №11 (93). <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-vnutrenney-i-vneshneysredy-biznesa-v-usloviyah-tsifrovoy-ekonomiki>
8. Lex.uz online (2019). Ўзбекистон Республикаси Президентининг 07.03.2019 йилдаги “Халқаро рейтинг ва индексларда Ўзбекистон Республикасининг ўрнини яхшилашга оид чора-тадбирларни тизимлаштириш тўғрисида”ги Фармони, ПФ-5687-сон.
9. Lex.uz online (2018). Ўзбекистон Республикаси Президентининг 21.09.2018 йилдаги “2019 — 2021-йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Фармони, ПФ-5544-сон.
10. Lex.uz online (2018). Ўзбекистон Республикаси Президентининг 19.02.2018 йилдаги “Ахборот Технологиялари ва Коммуникациялари соҳасини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони, ПФ-5349-сон.
11. Information Policy We, (2017). Digital Economy and Society Index (DESI) 2017 <http://www.infopolicy.biz/?p=9322>
12. Knoema.ru (2018). Intranet <https://knoema.ru/atlas/%d0%af>
13. European Commission, (2019). The Digital Economy and Society Index (DESI), (2019). <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>
14. <https://revista.religacion.com/index.php/religacion/article/view/30>

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ВА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ
DIGITAL ECONOMY AND INFORMATION TECHNOLOGY

Илмий электрон журнал | Scientific electronic journal

Muharrir

Yaxshiyev H.T.

Musahhih va dizayner

Matxo'jayev A.O.

Texnik muharrir

Mirzayev J.O'.

Litsenziya AI № 240 04.07.2013. Bosishga ruxsat etildi 07.11.2022.

Qog'oz bichimi 60x80 1/16. Times garniturası. Raqamli bosma.

Shartli bosma tabog'i: 23,3. Adadi 50 nusxa.

«IMZO PRINT MEDIA GROUP» XKning matbaa bo'limida chop etildi.

100066. Toshkent shahri, Islom Karimov ko'chasi, 49-uy.

+998 71 239-28-41 <http://dgeconomy.tsue.uz/>

 dgeconomy_tdiu@mail.ru, dgeconomy@tsue.uz

 100066, Toshkent shahri, Islom Karimov ko'chasi, 49-uy.

COLORPACK

время ярких решений